

SANAT TERAPİLERİNDE GERİ VE İLERİ DÖNÜŞÜM ÖRNEĞİ “SIFIR ATIK KÖYÜ KAMİKATSU”*

EXAMPLE OF RECYCLING AND FORWARD IN ART THERAPIES “ZERO WASTE VILLAGE KAMIKATSU”

Eda ÖZ ÇELİKBAŞ-Ayşe KORKMAZ-Huriye KÖSE**

ÖZ

İçinde yaşadığımız ve aynı zamanda büyük bir itina ile kirlettiğimiz dünyada, bazı duyarlı insanlar kullandıkları ürünlerin ambalajlarını yere atmak yerine çöpe atıp çevreye katkı sağlamakta, sağladıkları bu katkı ile beraber kendilerine daha temiz bir çevrede yaşama imkânı sunmaktadırlar. Atıkların ayrıştırılması ile de geri dönüşüme katkı sağlayarak yaşam yerleri, çöp birikintilerinden kurtarılmaktadır.

Geri dönüşüm, atık malzemelerin tekrar geri dönüşüm yöntemleri ile ham madde haline getirilip tekrar imal edilmesidir. Daha da önemli olan bir şey varsa o da, hiç atık meydana getirmemektir. Bunu başarmak büyük bir çaba ve özveri istemektedir. Bu çalışmada Sanat Terapilerinde geri ve ileri dönüşüm örneği olarak Japonya'nın Tokushima şehrinde yer alan Kamikatsu Kasabası'nda geliştirilen ve ödül alan “Sıfır Atık” projesi incelenmiştir ve Sanat Terapisi bağlamındaki etkileri açıklanmıştır. Kamikatsu'nun tüm dünyaya sürdürülebilir bir çevre konusunda ilham verdiği, merkeze getirilen malzemelerle

* Bu makale 25.05.2023 tarihinde dergimize gönderilmiş; 26.05.2023 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 26.06.2023 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atf şekli; Eda ÖZ ÇELİKBAŞ-Ayşe KORKMAZ-Huriye KÖSE, Sanat Terapilerinde Geri ve İleri Dönüşüm Örneği “Sıfır Atık Köyü Kamikatsu”, *Avrasya Beşeri Bilm Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Sayı: 3-1 (2023), Karabük 2023, s. 55-74.

ISSN 2791-9900/e-ISSN 2822-2253, DOI: 10.7596/abbad.31072023.003

** Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü, edaoz@karabuk.edu.tr, Orcid ID:0000-0002-5243-7242

Yüksek Lisans, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü, aysekorkmaz7478@gmail.com, Orcid ID:0000-0002-7328-1136

Yüksek Lisans, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü, huriyee_98@hotmail.com, Orcid ID:0000-0002-1789-4333

geri ve ileri dönüşüm yapılarak hem çevresel hem de sanatın sağaltım yönüne de dikkat çekildiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Terapisi, Sıfır Atık, Kamikatsu Kasabası, Geri ve İleri Dönüşüm

ABSTRACT

In the world we live in and at the same time pollute with great care, some sensitive people throw away the packaging of the products they use instead of throwing them away, contributing to the environment, and with this contribution, they offer them the opportunity to live in a cleaner environment. With the separation of waste, it also contributes to recycling, and living spaces are saved from garbage accumulations.

Recycling is the recycling of waste materials into raw materials and remanufacturing them. What is even more important is to not create any waste. Achieving this requires a great deal of effort and dedication. In this study, the "Zero Waste" project, which was developed and awarded in Kamikatsu Town in Tokushima, Japan, as an example of backward and forward transformation in Art Therapies, was examined and its effects in the context of Art Therapy were explained. It has been concluded that Kamikatsu inspires the whole world about a sustainable environment, and that the materials brought to the center are recycled back and forth, and attention is drawn to both the environment and the healing aspects of art.

Key Words: Art Therapy, Zero Waste, Kamikatsu Town, Recycling and Upcycling

Giriş

“Sıfır Atık”, israfın önlenmesini, kaynakların daha verimli kullanılmasını, oluşan atığın miktarının azaltılmasını, etkin toplama sisteminin kurulmasını, atıkların geri dönüştürülmesini kapsayan atık önleme yaklaşımı olarak tanımlanan bir hedeftir. Atıkların geri dönüşüm ve geri kazanım süreci içinde değerlendirilmeden bertarafı hem maddesel hem de enerji olarak ciddi kaynak kayıpları yaşanmasına neden olmaktadır. Son yıllarda tüm dünyada bireysel, kurumsal ya da belediye genelinde sıfır atık uygulama çalışmaları yaygınlaşmaktadır.”¹

Dünya genelindeki nüfus artışı ile başlayan üretim miktarının artışı ve buna bağlı olarak hızla artan tüketim ihtiyacı, seri üretim süreçleri ve doğal kaynakların daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Aşırı kullanım sonucu doğal kaynakların zarar görmesi, bilinçsiz tüketim sonucu oluşan çevre kirliliğine neden olmuştur.

¹ “Sıfır Atık” T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü Sıfır Atık El Kitabı, Ankara, 2017, s. 3.

İnsanların çevreye verdiği zararlar doğrultusunda atık yönetimi uygulamaları zorunlu hale gelmiştir. Geri dönüşüm politikaları ülkeler ve şehirler açısından önemli bir sorumluluk haline getirilmelidir.

Geri dönüşüm (re-cycle), tüketilen ürünün ilk haline yani hammadde olduğu hale geri çevrilmesidir. Ürünler hammadde haline çevrilerek tekrar tekrar kullanılır ve böylece daha az tüketim yapmak hedeflenmektedir.²

İleri dönüşüm (up-cycle) ise halihazırda satın almış olunan bir ürünü yaratıcılık ile başka ürünlerle birleştirmek sonucu ortaya çıkan dönüşümdür. İleri dönüşüm sayesinde atık miktarı azalırken, evlerdeki kavram ve hikâyeler daha ekonomik ve öznel yollarla ortaya çıkmaktadır.³

Daha temiz daha sağlıklı bir iklimde ve şehir hayatında yaşamak her bireyin şüphesiz ki kaçınılmaz hakkıdır. Tüm bunlar başta çevre temizliği, çevre koşullarının elverişli olması ve de bireylerin geri ve ileri dönüşüm konusunda bilinçlendirilmesiyle olabilmektedir. İlk olarak çöplerin ayrıştırılarak çöpe atılması ve çöp kültürünün oluşturulması gerekmektedir. çöpe atarken ise atılan malzemenin özelliğine göre ayrıştırılırsa geri dönüşümde kolaylık sağlanmış olmaktadır. Böylece ayrıştırılan malzemelerin geri dönüştürülerek yeniden kullanılması çevreye ya da insanların sağlığını doğrudan etkileyen faydalı bir hareket olacaktır. Ülkemizde “Aslan yattığı yerden belli olur” atasözümüz çevre bilinci, olgusu ve temizlik konularına değinen çok önemli bir atasözüdür.

Geri ve ileri dönüşüm ve çevre bilincinin insana küçük yaşlardan itibaren verilmesi topluluklar için daha sağlıklı olabilmektedir. Çevresini ve yaşamayı seven gelecek nesillere güzel bir çevre bırakmak isteyen insanlar bunu düşünerek hareket etmelidirler.

Tüm dünyada olduğu gibi, ikinci dünya savaşından yorgun çıkan Japonya da, sanayileşme ile birlikte büyük bir atık problemi çekmeye başlamıştır. Çöp birikintilerinin büyük alanlara yayılması ve temiz yerlerin kalmaması üzerine Japon hükümeti 1990 yılında önemli bir karar alarak sıkı bir atık yönetim politikası izleyerek, geri dönüşüm ve atık azaltma projesine yoğunlaşmıştır. Bu projeye beraber çöp atmamak ve çevreyi temiz tutmak Japonya'nın önemli bir kültürel parçası olmuştur.

² Createrra, (2020, 5 Nisan). İleri Dönüşüm ve Geri Dönüşüm Arasındaki Farklar Nelerdir? <https://www.createrra.com.tr/blog/ileri-donusum-ve-geri-donusum-arasindaki-farklar-nelerdir?> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2023.

³ Createrra, (2020, 5 Nisan). a. g. e.

Görsel 1: Yakılmak Üzere Toplanan Çöpler⁴

Japonya'da Turizm

UNWTO, dünya çapında 2020 yılına kadar her yıl dünyayı dolaşan 1,6 milyar turist olacağını tahmin etmektedir. Buna ek olarak, Asya bölgesi turistlerin "en hızlı büyüyen kaynağı ve alıcısı" olarak kabul edilmektedir.

Japonya'da, Japonya Ulusal Turizm Örgütü (JNTO) verileri, turizmin orijinal beklentilerden daha hızlı büyüdüğünü ve gelenlerin 2020'de 40 milyona ve 2030'da 60 milyona yükseldiğini göstermiştir.⁵ Bu ziyaretçi sayısı tahminleri, katkıda bulunan diğer faktörlerin yanı sıra, vize kısıtlamalarının hafifletilmesinin her yıl ziyaretçi sayısında önemli artışlara yol açması nedeniyle olası görünmektedir. 2017'de Japonya 28,6 milyon ziyaretçi almıştır. 2018'de Japonya'da birçok bölgeyi rahatsız eden doğal afetlere rağmen, yılsonuna kadar 30 milyonu aşmak amacıyla rakamlar her ay (yıllık) sürekli olarak %5-10 artmıştır.⁶

Kamikatsu'ya yerli ve diğer gelen ziyaretçilerin türü de Japonya'daki diğer önemli turistik hedeflerden farklıdır. Yeni ziyaretçi türü, sürdürülebilirlik hakkında bilgi edinmek ve kasabanın 2020 yılına kadar hedefine ulaşmak için atıkları nasıl planlayıp yönettiğini öğrenmekle ilgilenmektedir. Gelen

⁴ Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Yakılmak Üzere Toplanan Çöpler*. <https://zwtk.jp/> (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2022).

⁵ Japan Times, (2017, 23 Şubat). "Tokushima kasabası, sıfır atık stratejisiyle küresel bir çekiciliğe dönüşüyor."
<https://www.japantimes.co.jp/news/2017/02/23/national/tokushima-town-becomes-global-draw-zero-waste-strategy/> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023

⁶ J.Walsh. JARMAN. Foundations of Zero-Waste Lead to Sustainable Tourism Success: The Case of Kamikatsu, Bulletin of Yasuda Women's University, 2019. s. 250

ziyaretçileri barındıracak, eğitecek ve bilgilendirecek çok amaçlı bir platforma sahip olmak için WHY adlı yeni bir tesis inşa edilmiştir. Bu tesisin amacı ise Kamikatsu yerlileri için işleyen bir atık ayırma istasyonu sağlamaktır.⁷ Kasabanın nüfusu sadece 1.500 civarında olmasına rağmen, 2017 itibariyle Kamikatsu'ya sıfır atık girişimlerini öğrenmek için gelen yaklaşık 2.600 ziyaretçi vardır.⁸

SIFIR ATIK KASABASI KAMİKATSU

Kamikatsu, Japonya'nın güneybatısında yer alan, yaklaşık 2000 kişinin yaşadığı bir kasabadır. Bu küçük kasabada atıksız yaşam kültürünün temeli 1997 yılında başlamıştır.

Çöplerin yakılarak ortadan kaldırılması çözüm olarak görmektense bunları ayrıştırarak geri dönüşüme kazandırmayı amaçlamışlardır. Çöpler rastgele çöp kutusuna atılmak yerine özelliklerine göre ayrıştırılarak çöp kutularına atılmaktadır. Başlangıçta 9 kategoriye ayrılan çöpler daha sonradan 45 kategoriye ayrılmıştır. Kategoriler çelik konserve kutusu, alüminyum konserve kutusu, plastik, kıyafetler, cam ve organik atıklar gibi birçok kategoride sınıflandırılarak çöplerin ayrımı sağlanmaktadır. Halk bunu bir yaşam biçimi olarak benimsemiş bir durumdadır. Halkın başta çok kafası karışsa da daha sonradan bu ayrıma alışmışlardır. Kamikatsu kasabasının atıksız yaşam kültürü, kasabaya yolu düşen yerli turistler başta olmak üzere farklı ülkelerden gelen turistlere bir ilham kaynağı olmaktadır. Kasabadaki insanlar, atık yönetiminin etkilerini yaşayarak ve yaparak anlamış olmalıdırlar ki günümüzde daha az tüketime geçmişlerdir. Kamikatsu'da yaşayan insanlar artık satın aldıkları eşyaları ihtiyaçları konusunda düşünerek öncelik sırasına göre aldıklarını söylemektedirler. Atıksız yaşamın temel prensibi tüketimi azaltmaktan geçmektedir.

Kamikatsu Kasabasında insanlar, kullanmadığı eşyalarını geri dönüşüm merkezine bırakmakta ve ihtiyaç sahipleri herhangi bir ücret ödemediği takdirde ihtiyaçları olan ürünü merkezden temin edebilmektedirler.

“2003 yılında, Tokushima Eyaletindeki bir kasaba olan Kamikatsu, Japonya'da Sıfır Atık Deklarasyonu yapan ilk şehir olmuştur ve kasabada üretilen yakma ve depolama atıklarının miktarını sıfıra indirme hedefi belirlenmiştir. Kasaba halkı kendi çöplerini tek çöp toplama alanına (eski çöp istasyonu) getirmiş ve mümkün olduğu kadar ayırıp geri dönüştürmüşlerdir. Sonuç olarak, geri dönüşüm oranı yüzde 80'i aşmıştır. Kamikatsu Kasabası'nın öncülük ettiği “Sıfır Atık Projesi” dünyanın dört bir yanından da büyük ilgi görmüştür ve sürdürülebilir topluma giden yolu

⁷ Matsunami MURATA, Zero-Waste Center “WHY” pamphlet. Longrain PR, 2017.

⁸ Zero-Waste-Academy Tour, Tour of the Garbage Sorting Station by the Zero-Waste Academy NPO staff, 2016.

açmıştır.”⁹ Nisan 2020’de, yenilenmiş eski bir çöp istasyonunda günümüz “Kamikatsu Sıfır Atık Merkezi” açılmıştır. Kasabalı halkına kolaylık sağlamanın yanı sıra şehir dışından gelen ziyaretçilerin de sıfır atık felsefesini öğrenip dünyaya yayabilecekleri bir tesis olmayı hedeflemişlerdir.

2020 yılında açtıkları kasabanın resmi sitesinde izledikleri yol hakkında kapsamlı bilgilere yer vermişlerdir. Buna göre¹⁰:

Amaçlarının, herkesin kendini mutlu hissedebileceği ve hayallerini gerçekleştirebileceği, zengin doğayla çevrili bir kasaba yaratmak olduğunu söyleyen kasaba vatandaşları ayrıca, 2030 yılına kadar öncelikli hedeflerinin “geleceğin çocuklarının yaşayacakları çevreyi düşünebilen ve harekete geçen insan kaynağı yetiştirmek” olduğunun da altını çizmişlerdir. Bu hedefler üç başlık altında toplanabilmektedir:

1. Sıfır atık ile hayatlarını zenginleştirmek,
2. Atığı sıfıra indirmek için kasabada yapılabilecek ne varsa hepsini yapmak,
3. Sıfır atık ve çevre konularını öğreten bir sistem oluşturmak ve sonraki dönemlere liderler yetiştirmek.

“Sıfır Atık” demek atıkları ve çöpleri ortadan kaldırmak demektir. Buradaki ana fikir ortaya çıkan atıkla uğraşmak değildir, atık oluşumunu daha en başından engellemektir.

⁹ “Kamikatsu” (2020). Zero Waste Town Resmi Sitesi. <https://zwtk.jp/> (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2022).

¹⁰ “Kamikatsu” (2020). Zero Waste Town Resmi Sitesi. <https://zwtk.jp/> (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2022).

Görsel 2: Geri Dönüşüm Varilleri¹¹

Mevcut çöp imhası üç şekilde yapılmaktadır: gömme, yakma ve geri dönüştürme. Fakat bu yöntemlerin her birinin farklı sorunları bulunmaktadır¹²:

1. **Gömme:** Tehlikeli maddelerin sızmasını önlemek için sıkı bir şekilde kontrol edilen bir nihai bertaraf sahası gerekmektedir. Tabii ki, bu kapasitenin sınırları vardır. Ayrıca hiç kimsenin bu alanı yaşam bölgelerinde isteyeceğini düşünmek söz konusu değildir.
2. **Yakma:** Hâlâ kullanılabilir şeyler bu yöntemle maalesef kaybolmaktadır. Ayrıca CO2 yaymaktadır.
3. **Geri dönüşüm:** Yakma ve depolama atıklarını azaltmak için geri dönüşüm yapılmaktadır. Ancak plastiğin geri dönüştürülmesi, temiz yıkanması gibi zaman ve çaba gerektirmektedir. Ayrıca nakliye ve geri dönüşüm için çok fazla maliyet ve enerji sorunu da vardır.

Bütün bunlar göz önüne alındığında “Sürdürülebilirlik” açısından sıfır atıklı bir dünya hedeflemektedirler. Ayrıca sorunu sadece çöpü "ele alarak" çözmenin artık mümkün olmadığını vurgulayan kasaba halkı, atık üretmeyen bir toplum yaratmayı da hedeflemektedirler. Bu amaçla, tüketiciler, iş insanları ve yöneticiler arasındaki işbirliğinin önemine değinmektedirler. Öncelikle tüketicilerin ürünleri aldıklarında atık haline gelmemesi için, israfi ortadan kaldırmanın yollarını bulmaları gerekmektedir. İş insanları, yeniden kullanılabilen ve geri dönüştürülebilen ürünler oluşturmalıdır. Doğada ayrışabilen materyaller geliştirmelidir. Aynı zamanda kaynakları dolaşan bir sistem oluşturmalıdırlar. Yöneticiler ise çöp oluşumunu önlemek için mevzuat oluşturmalıdır. “Yakma ve düzenli depolama” bertarafından kurtulmayı hedeflemektedir.

Atıklar, Kamikatsu halkı tarafından 45 kategoride ayrıştırılarak, kapsayacağı alan en aza indirilerek paketlenmektedir. Halk, kendi imkanlarıyla atıkları geri dönüşüm merkezine götürmektedirler. İmkânı olmayanlar için ise atık araçları her an hazırda çalışmaktadır. Merkezin kategoriler ile ilgili bir puanlama sistemi vardır. Merkeze getirilen atıkların kategorisine ve miktarına göre evlere puan verilmektedir. Bu nedenle atıkların en doğru şekilde sınıflandırılması önemlidir. Geri dönüşüm merkezi, atıklar için kasaba idaresine belirli bir ücret ödemektedir. Kasaba idaresi ise bu ücreti puanlarına göre evlere bölüştürmektedirler.

¹¹ Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Geri Dönüşüm Varilleri*. <https://zwtk.jp/> (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2022).

¹² “Kamikatsu” (2020). a. g. e.

Merkezi tasarlayıp [Dezeen](#), [Architectural Institute of Japan](#) ve [Japan Institute of Architects](#) ödüllерinin sahibi Japon bir mimar olan¹³ Hiroshi Nakamura (1974) ise, Kamikatsu Sıfır Atık Merkezi'nin, toplumu yeniden yaratmayı ve bölgeyi geliştirmeyi amaçlayan bir atık ayrıştırma ve arıtma tesisi olduğunu; aynı zamanda bu tesiste eğitim, araştırma ve iletişim işlevlerinin de eklendiğini, dünya dostu bir kompleks tesis olarak Sıfır Atık ilkesini somutlaştırdığını açıklamıştır.¹⁴

Görsel 3: Geri Dönüşüm Ayrıştırma Kasaları¹⁵

Sıfır atık temalı bu geri dönüşüm merkezi, geri kazanım çalışmalarının yanında birçok işleve de sahiptir: Toplantı salonu, ofisler, çok amaçlı etkinlik alanı, otel ve insanların kullanmadıkları eşyaları getirebileceği ve başkalarının bıraktığı eşyaları da ücretsiz alabileceği geri dönüşüm mağazası vardır. Bu işlevler, tesis üyelerinin düşüncelerini ve değerlerini tesise gelen ziyaretçilerle paylaşmalarına olanak sağlamaktadır.¹⁶

¹³ “Hiroshi Nakamura” (2023, 26 Mart). İçinde *Wikipedia*. [https://en.wikipedia.org/wiki/Hiroshi_Nakamura_\(architect\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Hiroshi_Nakamura_(architect)) Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

¹⁴ Zetinci, H.İ. (2021, 22 Kasım). Hiroshi Nakamura'nın Tasarladığı “Kamikatsu Zero Waste Center” Atık Malzemeler Kullanılarak İnşa Edildi. <https://www.arkitera.com/haber/hiroshi-nakamuranin-tasarladigi-kamikatsu-zero-waste-center-atik-malzemeler-kullanilerek-insa-edildi/> Erişim Tarihi: 3 Aralık 2022.

¹⁵ Ebert, G. (2021, Kasım). *Ger i Dönüşüm Ayrıştırma Kasaları*. <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2023).

¹⁶ Ebert, G. (2021, 9 Kasım). .a. g. e

Görsel 4: Atık Merkezi¹⁷

Neden “?”

Anonim Şirketler Derneği, Yerel İstihdam ve Konut Teşvik Kurumu proje üyesi Sayın Tatsuya Tanaka: çöp sorununun hükümetlerin, şirketlerin hatta tüketiciler de dahil olmak üzere tüm insanların sorumluluğu olduğunu; “?” aracılığıyla modern tüketim toplumuna sorular sormayı amaçladıklarını söyleyerek “?” isminin kökenini açıklamıştır. Bu sorular: “Neden satın alıyoruz? Neden geri dönüştürmüyoruz? Neden satıyoruz? Neden atalım?” şeklinde sürüp gitmektedir.¹⁸

“Mimar [Hiroshi Nakamura](#) ([önceden](#)) tarafından tasarlanan geri dönüşüm tesisi, cephesini örten 700 bağışlanmış pencerenin bir karışımı da dahil olmak üzere çoğunlukla ileri dönüştürülmüş malzemelerden oluşmaktadır. İşlenmemiş kereste ve süslemeler - bir zamanlar sedir tomrukçuluğu Kamikatsu'nun ana endüstrilerinden biridir - binayı yapılandırır ve sökülüp yeniden kullanılmak üzere tasarlanmış bukleler oluşturmaktadır. Merkezden cam ve seramik parçalarından yapılmış bir terrazzo döşeme geçmektedir ve yakındaki bir shitake çiftliğinden gelen parlak mavi saklama kaplarından yapılmış bir kitaplık tüm duvarı kaplamaktadır.”¹⁹

Kavisli tesiste, istenmeyen malzemeleri bırakmak için merkezi bir geçiş alanı ve ofisler, bir topluluk salonu ve sakinlerin artık kullanmadıkları eşyaları

¹⁷ Ebert, G. (2021, 9 Kasım). “Geri Dönüştürülmüş Yapı Malzemeleri Japonya’da Çok Amaçlı Sıfır Atık Merkezi İnşa Ediyor.” <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> Erişim Tarihi: 2 Ocak 2023.

¹⁸ Ebert, G. (2021, 9 Kasım) a. g. e

¹⁹ Ebert, G. (2021, 9 Kasım) a. g. e.

getirebilecekleri ve diğerlerinin ücretsiz olarak eve götürebilecekleri bir dükkan bulunmaktadır. Binanın diğer ucunda eski gazete kağıdından yapılmış duvar kağıtlarıyla süslenmiş dört odalı bir otel bulunmaktadır.

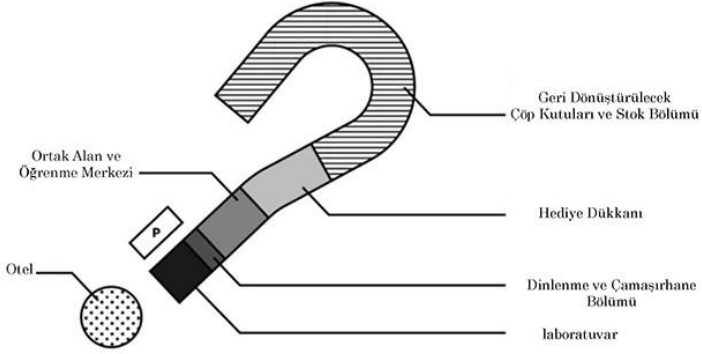
Görsel 5: Tesiste Toplanan Ürünler²⁰

Ayrıca Nakamura neden "?" olduğunu biraz daha detaylandırmaktadır²¹:

“Bölge dışından bir şey getirmemek, savurgan paketlenme, nakliye maliyetleri ve yakıtı azaltmanın ilk adımıdır. Tasarım yaparken sık sık sadece eski çöp istasyonuna değil, kasabadaki terk edilmiş eve, sökmeden önce eski hükümet binasına, terk edilmiş ortaokula vb... Bina için kullanılan malzemeler çöprü kaynak olarak gören malzemelerdir ve onu kullanın.” Nakamura, bu sözleriyle detaylandırmıştır düşüncesini.

²⁰ T24 (2019, Temmuz). *Tesiste Toplanan Ürünler*. <https://t24.com.tr/foto-haber/dunyanin-ilk-sifir-atik-kasabasi-olmaya-hazirlaniyor-kamikatsu,8165> (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2023).

²¹ Ebert, G. (2021, 9 Kasım). “Geri Dönüştürülmüş Yapı Malzemeleri Japonya’da Çok Amaçlı Sıfır Atık Merkezi İnşa Ediyor.” <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> Erişim Tarihi: 2 Ocak 2023.

Görsel 6: Atık Merkezi Krokisi²²

GERİ VE İLERİ DÖNÜŞÜMDE SANAT TERAPİSİNİN ETKİSİ

“Sanat kendi içinde çeşitli pratiklerden oluşur. Bu pratikler de disiplinler arası bağlamda birbirlerinden beslenir ve birbirlerini tamamlar.”²³

Sanat terapinin temel amacı bireyin kendini özgürce ifade etmesini, yaratıcılığının artmasını ve estetik yönünün ortaya çıkmasını sağlamaktır. Sanat terapi, ruhsal, gelişimsel, nörolojik, mental ve davranışsal birçok rahatsızlıkta kullanılan bir tedavi yöntemidir.²⁴

Sanat terapisinde, resim yapmak, perküsyon, heykel yapmak, seramik boyama, dans, koreografi, beden perküsyonu, yoga, pilates, çeşitli spor aktiviteleri, oyun, masal, el işi gibi pek çok alan ve bu alanların alt dalları yer almaktadır.²⁵

Sanat terapisinde kişiler sözel olarak ifade edemediklerini duygularıyla dışavurabilmektedir. Sanat terapisi, dışavurumcu sanat terapisi ya da yaratıcı sanat terapisi denilen alan, kişilerin yaratıcılıklarıyla kendilerini ifade etmelerini sağlamaktadır.²⁶

²² Ebert, G (2021, Kasım). *Atık Merkezi Krokisi*. <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2022).

²³ Eda ÖZ ÇELİKBAŞ, Dışavurumcu Sanat Terapisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2019, 2(1): s:20.

²⁴ Çetin ÖZBEY (2009). *Özel Çocuklar ve Terapi Yöntemleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi. s:213

²⁵ Eda ÖZ ÇELİKBAŞ, a. g. e., s.28

²⁶ Eda ÖZ, *Sanat Terapisine Genel Bir Bakış, Sosyal ve Beşeri Bilimlere Küresel Yaklaşımlar* (Edt. C. Can ve A. Kilimci). Ankara: Detay Yayıncılık, 2015, s.824

“Sanat terapisinin duygu, düşüncenin sözsüz ifadesi, metafor, sembolizmin kullanımı ve onun bilinç dışı ilişkisi, duygusal ifade, sosyal ilişkilere uyum sağlama, kişiyi sağlıklı olmaya yönlendirme gibi fonksiyonları bulunmaktadır.”²⁷

Kamikatsu’da yerel halk için bu yöntem bir nevi sanat terapisi işlevi görmüştür. Önceleri "oldukça zor ve can sıkıcı" diye düşünseler de bu sayede evdeki çöprü azaltmanın yollarını bulmaya başlamışlardır. Bu onlarda aynı zamanda bir uğraş/meşguliyet terapisi kavramını da ortaya çıkarmıştır. İnsanların bu konuda yaratıcı düşünme yetileri de devreye girmiş ve artmıştır. Örneğin Kamikatsu Halkı; kendi temizleyicilerini kendileri üretmeye başlamışlardır. Bu temizleyiciler hem doğal hem de çevreye hiçbir zararı olmayan temizlik ürünleridir. El yapımı olduğu için güvenli ve aynı zamanda da emniyetlidir.

Görsel 7: Doğal Temizleyici²⁸

Bir başka örneği ise son zamanlarda kumaşın üretim sırasında çıkan kenarlarını kullanarak cepler yapan bir kasaba sakini şu şekilde açıklamaktadır: “Giysilerdeki lekeleri gizler, delikleri kapatır ve sevdiğiniz şeyleri canlandırmada rol oynar.” Ayrıca bu hanımefendi yaratıcı faaliyetlerinde bile, örneğin kumaşın kenarlarını bile kullanmak gibi israftan kaçınmaya çalışmaktadır.

²⁷ Songül MOLLAOĞLU, Sanat Terapisi ve Etkileri. Sanat Ve İletişim Araştırmaları (Edt. Doç. Dr. Lokman Zor). Ankara: İksad Publihsing House, 2020, s. 35

²⁸ Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Doğal Temizleyici*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2023)

Görsel 8: Kumaşın Geri Dönüşümü 2²⁹

Görsel 9: Kumaşın Geri Dönüşümü 3³⁰

Bölge halkı genelde uzun zamandır kullanılan aletleri ve kapları kendileri tamir edip, daha dayanıklı hale getirerek kullanmaktadırlar. İyi bakılırsa uzun süre kullanabilecek ürünler ortaya çıkarmışlardır. Nasıl kullanılabileceğini düşünmeyi ve bazı şeyleri biraz değiştirmeyi sevdiklerini de söylemektedirler. Hayatlarında küçük şeyler tasarlayarak boşa para harcamamaya çalışmaktadırlar. Aslında böylece bölge turizmine ve hanelerine de maddi kazanç sağlama noktasında oldukça iyileştirici ve yaratıcı bir alan ortaya çıkmış olur.

²⁹ Zero Waste Town Kamikatsu (2020). a. g. e.

³⁰ Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Doğal Temizleyici*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2023)

Görsel 10: İhtiyaç Fazlası Eşyalar³¹

Görsel 11: İleri Dönüşüm Örneği³²

Bazı eşyaları da yaratıcılıklarını kullanarak, orijinal amacından farklı olarak tasarlamışlardır.

³¹ Zero Waste Town Kamikatsu (2020). a. g. e.

³² Zero Waste Town Kamikatsu (2020). a. g. e.

Görsel 12: Organik Tarım³³

Bir başka bölge sakini mümkün olduğunca alışveriş yapmadığını belirtmektedir. Bu düşünce aslında sürdürülebilirliğin ve de sıfır atık fikrinin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca aynı bölge sakinleri yakınlardaki dağda yenilebilir yabani bitkiler ve diğer besleyici yiyecekler olduğunu ve olmayanları da kendi tarlalarında yetiştirdiğini eklemektedir. Burada sebzeler ihtiyaç duyulduğu zaman tarladan toplanmakta, böylece çöp ve israf oluşmamaktadır. Yetiştirilen sebzeler kasabadaki pazarlarda satılmakta, bazen de kasabadaki lokantalara toptan olarak satılmaktadır. Yemek atıkları ise kompost yöntemi ile gübre haline getirilerek toplanmaktadır.

Günümüzde birçok kasabalı artık ihtiyaçları ve satın aldıkları eşyalar konusunda düşünmeye başladıklarından sıklıkla söz etmektedirler. Dönüşümün öncesinde, atıksız yaşamın temel prensiplerinden olan tüketimi azaltmanın önemi sürekli vurgulanmaktadır. Kasabalılar ikinci el eşyaların bulunduğu merkezden herhangi bir ücret ödemediği işlerine yarayacak eşyaları alabilmektedirler; ya da ihtiyaçlarını orada değiş tokuş yöntemiyle de değişim yaparak tercih edebilmektedirler. Kıyafet ve elektronik eşya gibi ürünler burada depolanıp, ihtiyaç sahiplerine ücretsiz verilmektedir.

Sanat aslında tüm disiplinleri ile doğanın taklit edilmesine dayanmaktadır. Örneğin müziğin doğuşu, doğadaki ahenkli seslerin taklit edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Dansın ortaya çıkması ilkel insanın iletişim kurma arzusu ve hayvanları taklit etme yetisiyle doğru orantılıdır. Buradan hareketle geri ve ileri dönüşüm de sanatın doğayı daha farklı bir perspektiften taklit etmesidir. Örneğin pet

³³ Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Doğal Temizleyici*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2023)

şişelerden yapılmış bir balina, sadece doğanın bir ürünü olarak balınayı taklit etmez, atık materyallerden yapılan bir geri dönüşüm ürünü olması nedeniyle de doğanın kendi iç dönüşüm süreçlerini taklit etmektedir.³⁴ Kamikatsu sakinlerinin yapmış olduğu “Sıfır Atık” projesine verdikleri katkı sayesinde farkında olmasalar bile sanatın iyileştirici gücünü deneyimlemişlerdir. Başta çevrelerine, doğalarına yaşadıkları iklime evrene katkı sağlamışlardır. Japon kültüründe temizlik mistik ve karmik inançlardan dolayı her zaman önemli olmuş olsa da geri ve ileri dönüşüm mantığı ile sıfır atığın sürdürülebilir olması da oldukça önemlidir.

Bu bağlamda sanat terapisinin; kişinin psikolojik olarak güçlenmesi ve kendisi üzerindeki kontrolünde artış, sanatın ruhu doyuran bir yapısından dolayı tatmin duygusu yaşaması, rahatlatması, ağrı ile başa çıkma, öfke kontrolü, kişiye özgüven kazandırma, sosyal rol ve statü sağlama, yaşama sevinci ve direnci, başarıma gururu, yaratıcılık kıvancı gibi duygular kazandırma gibi faydalarından yararlanmışlardır.³⁵ Kısacası yaşam kaliteleri sağlıklı ve sürdürülebilir yeşil bir çevre algısıyla artmıştır.

Azalan kaynaklar, artan nüfus, planlanmış ekonomik düzenin insanı sürüklediği sürekli tüketim anlayışı ve bunların yol açtığı çevre krizi içerisinde bir sürdürülebilirlik çabası olan geri ve ileri dönüşüm projeleri, atık malzemelerle yapılmış eserler, verdikleri toplumsal mesajlarla ve üzerinde durdukları bilinçlendirici temalarla insanlara dünyanın daha da yaşanılabilir olabildiğine dikkat çekmektedir (Dereci, 2021. Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023). Bundan yola çıkarak, geri ve ileri dönüşüm projeleri, içinde ekolojik kaygılar barındıran, insanlar için bir tür Sanat Terapisi olduğu söylenebilmektedir. Bizler ileri dönüşümün sanat alanında ilk örnekleri bizler Salvador Dali'nin yerleştirmelerinde görürüz. Ardından günümüzde bunu hakkıyla tam da ileri dönüşüm mantığıyla Bernard Pras' da görürüz.

³⁴ M.E. DEREÇİ, (2021, 14 Ağustos). Geri Dönüşüm Sanatı. <https://www.plumemag.com/geri-donusum-sanati/> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

³⁵ T. BAFRA, (2019, 20 Mayıs). Bir Yolculuk Olarak Sanat Terapisi. <https://www.ekdergi.com/bir-yolculuk-olarak-sanat-terapisi/> Erişim Tarihi: 14 Nisan 2023.

Görsel 13: Bernard Pras İleri Dönüşüm Joker³⁶

SONUÇ

Değişim ve dönüşümler öncelikle bireyler yoluyla başlar. Kamikatsu kasabasındaki insanlar kendilerine daha iyi bir gelecek için, geri dönüşüm açısından kazanılması gereken alışkanlıklara eşsiz bir örnek oluşturmaktadırlar. Japonya'nın bu küçük kasabası olan Kamikatsu tüm dünyaya sürdürülebilir bir çevre konusunda ilham vermektedir.

Dünyanın ilgisini çeken "Sıfır Atık Projesi", 2003'te uygulamaya konulmuştur. Çöpleri yakarak imha etme işleminden vazgeçilmiştir. Geri dönüşümle doğaya kazandırma yoluna gidilmiştir. Broşürler hazırlanmıştır ve kasaba halkı bilinçlendirilmiştir.

“ ‘Sıfır Atık‘ projesi, temiz ortam kaynaklı olarak performansın ve verimliliğin artırılması ile israfın önüne geçildiğinden maliyetlerin azaltılması, tasarruf ve ekonomik kazanç sağlanması, duyarlı tüketici duygusuna sahip olunması gibi pek çok hedefleri kendine ilke edinmiştir. Bu sayede bir ton atık kâğıdın geri kazanımı ile 17 ağacın kesilmesi önlenir, 12400 m³ kadar sera gazı engellenir, 2,4 m³ atık depolama alanından tasarruf sağlanır. Yeni üretime kıyasla metal ve plastik geri kazanımı ile %95 enerji tasarrufu sağlanabilir. Geri dönüştürülen her 1 ton cam için yaklaşık 100 litre petrolden tasarruf edilebilir. Atık camlar tekrar cam ürünlerine; plastikler elyaf ve dolgu malzemesi gibi

³⁶ B. Pras, (2022). Cinema Serisi – Joker. İleri Dönüşüm Enstelasyon. https://media.artsper.com/artwork/1170996_1_m.jpg Erişim Tarihi: 10.01.2023

birçok malzemeye, atık metaller ise tekrar metal ürünlerine dönüşebilir. Organik atıklardan elde edilebilecek kompost ile topraklarımız daha verimli hale gelir.”³⁷

Bununla ilgili ülkemizde de hem Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nda hem de Cumhurbaşkanlığı Külliye ’sinde uygulamaya geçilmiş olup uygulamanın tüm Türkiye’ye yayılması konusunda çalışmalara başlanmıştır (Sıfır Atık, 2017).³⁸

Kamikatsulular atık şişe, kağıt ve yumurta kabuklarını ya da kumaşları vb. malzemeleri geri ve ileri dönüşüm için kullanmaktadırlar. Ayrıca ortaya çıkan ürünler bir sanat eseri olmak zorunda değildir. Sanat terapisinde kullanılan sanat dalı ne olursa olsun o süreçte çıkan üründe herhangi bir estetik kaygı söz konusu değildir. Önemli olan yaşanan süreçte kullanılan materyalle uğraşan kişinin edindiği tecrübe ve aldığı yolda öğrendikleridir. Kendi yeteneklerinin ve ihtiyaçlarının, girdiği bu yolculukta kendini sorgulaması, kendiyi bulduğu bağlantılar önemlidir. Sanat terapilerinde sadece resim, boyama, fotoğraf ve de sanatın alt dallarından oluşan bir müfredat uygulanması da yanlış olur. Günümüz sanat algısı disiplinlerarasılığın ötesinde disiplinlerüstü bir anlayıştır ve güncel ihtiyaçlara cevap vermesi noktasında sanat insanlar için sınırsız bir sağaltım aracı ve alanı sağlamaktadırlar. Bu çalışmadaki örnekteki gibi sanat terapilerinde, uğraş terapilerinde ve hayatın her alanında Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi ve de hazır bulunuşluk oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Yapılan merkezin medya aracılığıyla tüm dünyaya duyurulması da geri ve ileri dönüşüme karşı çok büyük bir duyarlılık oluşturmuştur. Hem çevresel konulara hem de psikolojik olarak iyileşmeye önderlik etmiştir. Teşvik hayatın her alanında güvenli alan oluşturmak için önemlidir. Kamikatsu kasabasından hareketle görülüyor ki; insanlar güvenli hissettiği ve hazır olduğu alanlarda kendilerini gerçekleştirme ve de hedefleri uygulama imkanı bulsunlar. Sanat terapilerinde de güvenli alan oluşturmak, müdahale etmeden bireyin hazır bulunuşluk seviyesini sağlayıp hedeflere adım adım ilerlemek ve de yönergeyi tam vermek önemlidir. Kamikatsu kasabası halkı, yönergeyi doğru bir şekilde almış, hazır bulunuşluk seviyesi yüksek ve de kendini gerçekleştirme noktasında yönetimlerce desteklenmiştir.

³⁷ “Sıfır Atık”, T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü Sıfır Atık El Kitabı, Ankara, 2017, s. 6-7

³⁸ “Sıfır Atık”, a. g. e., s. 8

KAYNAKÇA

“Sıfır Atık”, T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü Sıfır Atık El Kitabı, Ankara, 2017, s. 3-8.

JARMAN J.Walsh, Foundations of Zero-Waste Lead to Sustainable Tourism Success: The Case of Kamikatsu, Bulletin of Yasuda Women's University, 2019. s. 249-260.

MOLLAOĞLU, Songül, Sanat Terapisi ve Etkileri. Sanat Ve İletişim Araştırmaları (Edt. Doç. Dr. Lokman Zor). Ankara: İksad Publihsing House, 2020, s. 5-39.

MURATA, Matsunami, Zero-Waste Center “WHY” pamphlet. Longrain PR, 2017.

ÖZ, Eda, Sanat Terapisine Genel Bir Bakış, Sosyal ve Beşeri Bilimlere Küresel Yaklaşımlar (Edt. C. Can ve A. Kilimci). Ankara: Detay Yayıncılık, 2015.

ÖZ ÇELİKBAŞ, Eda, Dışavurumcu Sanat Terapisi. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 2019, 2(1): 20-37.

Özbeç, Çetin, Özel Çocuklar ve Terapi Yöntemleri. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2009, s:213.

Zero-Waste-Academy Tour, Tour of the Garbage Sorting Station by the Zero-Waste Academy NPO staff, 2016.

“Hiroshi Nakamura” (2023, 26 Mart). İçinde *Wikipedia*. [https://en.wikipedia.org/wiki/Hiroshi_Nakamura_\(architect\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Hiroshi_Nakamura_(architect)) Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

Japan Times, (2017, 23 Şubat). “Tokushima kasabası, sıfır atık stratejisiyle küresel bir çekiciliğe dönüşüyor.”

<https://www.japantimes.co.jp/news/2017/02/23/national/tokushima-town-becomes-global-draw-zero-waste-strategy/> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023

“Kamikatsu” (2020). Zero Waste Town Resmi Sitesi. <https://zwtk.jp/> (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2022).

Bafra, T. (2019, 20 Mayıs). Bir Yolculuk Olarak Sanat Terapisi. <https://www.ekdergi.com/bir-volculuk-olarak-sanat-terapisi/> Erişim Tarihi: 14 Nisan 2023.

Createrra, (2020, 5 Nisan). İleri Dönüşüm ve Geri Dönüşüm Arasındaki Farklar Nelerdir? <https://www.creterra.com.tr/blog/ileri-donusum-ve-geri-donusum-arasindaki-farklar-nelerdir/>

Erişim Tarihi: 16 Nisan 2023.

Dereci, M.E. (2021, 14 Ağustos). Geri Dönüşüm Sanatı. <https://www.plumemag.com/geri-donusum-sanati/> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

Ebert,G. (2021, 9 Kasım). “Geri Dönüştürülmüş Yapı Malzemeleri Japonya’da Çok Amaçlı Sıfır Atık Merkezi İnşa Ediyor.” <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> Erişim Tarihi: 2 Ocak 2023.

Zetinci, H.İ. (2021, 22 Kasım). Hiroshi Nakamura ın Tasarladığı “Kamikatsu Zero Waste Center” Atık Malzemeler Kullanılarak İnşa Edildi. <https://www.arkitera.com/haber/hiroshi-nakamuranin-tasarladigi-kamikatsu-zero-waste-center-atik-malzemeler-kullanilarak-insa-edildi/> Erişim Tarihi: 3 Aralık 2022.

- Görsel 1:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Yakılmak Üzere Toplanan Çöpler*. <https://zwtk.jp/> (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2022).
- Görsel 2:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Geri Dönüşüm Varilleri*. <https://zwtk.jp/> (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2022).
- Görsel 3:** Ebert, G (2021, Kasım). *Geri Dönüşüm Ayrıştırma Kasaları*. <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2023).
- Görsel 4:** Ebert, G (2021, Kasım). *Atık Merkezi*. <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2023).
- Görsel 5:** T24 (2019, Temmuz). *Tesiste Toplanan Ürünler*. <https://t24.com.tr/foto-haber/dunyanin-ilk-sifir-atik-kasabasi-olmaya-hazirlaniyor-kamikatsu.8165> (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2023).
- Görsel 6:** Ebert, G (2021, Kasım). *Atık Merkezi Krokisi*. <https://www.thisiscolossal.com/2021/11/kamikatsu-zero-waste-center/> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2022).
- Görsel 7:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Doğal Temizleyici*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2023)
- Görsel 8:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Kumaşın Geri Dönüşümü 2*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2023).
- Görsel 9:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Kumaşın Geri Dönüşümü 3*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2023).
- Görsel 10:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *İhtiyaç Fazlası Eşyalar*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2023)
- Görsel 11:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *İleri Dönüşüm Örneği*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2023)
- Görsel 12:** Zero Waste Town Kamikatsu (2020). *Organik Tarım*. <https://zwtk.jp/townpeople/> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2023)
- Görsel 13:** Bernard Pras, Joker, İleri Dönüşüm Nesneleri, Sıfır Atık Sanat Çalışması (2022). https://media.artspers.com/artwork/1170996_1_m.jpg (Erişim Tarihi: 10.01.2023)